

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра туризму

Допускається до захисту

“ ___ ” _____ 2024р.

В.о. зав. кафедри _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

студента Кенс Сергія Костянтиновича

на тему:

**ТУРИСТИЧНИЙ РИНОК МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ: АНАЛІЗ ПОПИТУ
НА МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО
ТУРИЗМУ**

на присвоєння кваліфікації – **Бакалавр з туризму**

Керівник роботи _____

к.г.н., доц. Терлецька О.В.

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра туризму

ОС Бакалавр

Спеціальність 242 Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувач кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

“ ___ ” _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

КЕНС СЕРГІЮ КОСТЯНТИНОВИЧУ

1. Тема роботи: «Туристичний ринок медичного туризму: аналіз попиту на медичні послуги та їх вплив на розвиток медичного туризму».

керівник роботи к.г.н., доцент Терлецька О.В., затверджена наказом вищого навчального закладу від « _____ » _____ 2024 року № _____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) травень 2024 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) – *робота буде виконуватись в межах Львівської області.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): *ознайомитись з ринком медичного туризму світу та України;*

розглянути види медичного туризму; проаналізувати перспективи розвитку медичного туризму в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу – у роботі будуть представлені таблиці, рисунки.

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вступ	29.01.2024 р.	
2	Огляд наукової та патентної літератури	05.02.2024 р.	
3	Вивчення методів досліджень	02.03.2024 р.	
4	Опрацювання результатів досліджень	10.04.2024 р.	
5	Формування висновків та підготовка роботи до захисту	06.05.2024 р.	

Студент _____ **Кенс С. К.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Терлецька О.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кенс С. Туристичний ринок медичного туризму: аналіз попиту на медичні послуги та їх вплив на розвиток медичного туризму: Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: (242 «Туризм») / ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. Кафедра туризму. Наук. кер.: О.В. Терлецька, к.г.н., доцент. Львів, 2024. 50 с.

У роботі розглянуто ринок медичного туризму в світі та в Україні. Узагальнено види медичного туризму. Проаналізовано попит на медичні послуги в різних країнах світу та в Україні. Виявлено позитивні аспекти щодо розвитку медичного туризму в тій чи іншій країні. Обґрунтовано доцільність розвитку медичного туризму в Україні. Запропоновано перспективний план розвитку туризму в Україні, та в конкретних регіонах України.

Ключові слова: медичний туризм, в'їзний та виїзний медичний туризм, ринок медичного туризму, реабілітаційний туризм, реабілітація військових.

© С. К. Кенс 2024

© ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького 2024

ANNOTATION

(за структурою та змістом анотації українською мовою)

Kolomic R.K. The tourist market of medical tourism: analysis of the demand for medical services and their impact on the development of medical tourism: Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education: (242 "Tourism") / Stepan Gzhytskyi NUVMB. Department of Tourism. Scientific consultant: O.V. Terletska, Doctor of Geographical Sciences, Associate Professor. Lviv, 2024. 50 p.

The paper examines the market of medical tourism in the world and in Ukraine. Types of medical tourism are summarized. The demand for medical services in different countries of the world and in Ukraine was analyzed. Positive aspects

regarding the development of medical tourism in one or another country have been identified. The expediency of the development of medical tourism in Ukraine is substantiated. A perspective plan for the development of tourism in Ukraine and in specific regions of Ukraine is proposed.

Key words: medical tourism, inbound and outbound medical tourism, medical tourism market, rehabilitation tourism, military rehabilitation.

© S.K. Kens, 2024

© S. Gzhytskyi NUVMB, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО РОЗВИТОК У КРАЇНАХ ЄВРОПИ	9
1.1. Сутність та структура медичного туризму	10
1.2. Спеціалізації медичного туризму	17
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	24
2.1. Традиційні напрямки медичного туризму в Україні	24
2.2. Медичний туризм та реабілітація військових	31
2.3. Перспективи розвитку медичного туризму в Україні	40
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Медичний туризм - це вид туризму, коли люди подорожують до інших країн або регіонів для отримання медичного обслуговування. Це може охоплювати широкий спектр послуг, від медичних процедур і операцій до реабілітації та оздоровчих програм. Люди обирають медичний туризм з різних причин, таких як доступність високоякісної медичної допомоги за більш низькими витратами, довгі черги на обслуговування в домашніх країнах, або можливість отримати медичне лікування, яке не доступне у їхній країні.

У багатьох країнах медичний туризм може бути значно дешевшим, ніж отримання аналогічних послуг у власній країні.

Досліджено, що формування дестинацій медичного туризму в країнах з високим соціально-економічним розвитком відбувається збалансовано та односпрямовано; водночас можна побачити, що країни з «новим економічним розвитком» формують достатньо потужний і конкурентоспроможний ринок медичного туризму. Усі ці країни мають одну спільну рису: існує зв'язок між медичним туризмом і фінансуванням охорони здоров'я, міжнародним туризмом і розвитком політичних і громадянських свобод. Проте зазначені аспекти є недостатньо домінуючими, а це свідчить про наявність інших внутрішніх факторів та їх конфігурацій, які формують позитивний імідж країн для розвитку медичного туризму. Цей висновок призводить до необхідності подальшого аналізу в цій галузі з поділом на окремі країни або напрямки.

Мета роботи полягає у: аналізі попиту на медичні послуги, розгляді вимог і потреб різних груп людей щодо медичного обслуговування. Це включає аналіз типів медичних процедур, які найбільш популярні серед міжнародних пацієнтів, та їхніх пріоритетів у виборі медичних закладів; вивченні факторів, що впливають на розвиток медичного туризму (аналіз економічних, культурних, технологічних та легіслативних чинників), що визначають популярність медичного туризму у різних країнах; оцінці впливу медичного туризму на економіку країни.

Об'єктом цього дослідження є туристичний ринок медичного туризму у різних країнах світу та в Україні.

В ході написання дипломної роботи будуть використані наступні **методи**: теоретичний, аналітичний, статистичний та історичний методи.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- проаналізувати структуру попиту на медичні послуги;
- дослідити тенденції вибору медичних закладів та країн-постачальників;
- проаналізувати фактори, що впливають на розвиток медичного туризму в Україні і в інших країнах;
- оцінити вплив медичного туризму на економіки країни-постачальника;
- розробити стратегії просування та покращення медичного туризму.

Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, які в свою чергу поділяються на підрозділи, висновку, списку використаних джерел та додатків.

Повний обсяг аркушів: 50 сторінки, кількість рисунків: 15, таблиць: 6, кількість використаних джерел: 35.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО РОЗВИТОК У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Медичний туризм - це вид туризму, коли люди подорожують до інших країн або регіонів для отримання медичного обслуговування. У країнах Європи медичний туризм набуває все більшого значення і стає привабливою альтернативою для пацієнтів з усього світу.

Історія медичного туризму дуже давня. Більшість стародавніх цивілізацій визнавали терапевтичний ефект мінеральних термальних джерел і священних ванн, що спонукало до подорожей [33]. Тим не менш, в теперішній час велика кількість людей цікавляться закордонними медичними та оздоровчими послугами. Бажаючи поправити своє здоров'я, люди все частіше виїжджають за медичну допомогу за кордон і витрачають значну частину своїх заощаджень. З іншого боку, комплексне задоволення потреб медичного туриста під час його візиту до країни призначення дозволяє країнам отримувати значні бюджетні надходження, одночасно розвиваючи нові ринки туристичних послуг. [33].

Медичний туризм, як і будь-який інший вид туризму, безсумнівно, є важливою складовою стабільної економіки. Це може сприяти диверсифікації економіки та підвищенню прибутковості країни не лише за рахунок надходження іноземної валюти, але й за рахунок збільшення зайнятості місцевого населення, підвищення кваліфікації місцевого персоналу, стимулювання інвестицій у охорону здоров'я, покращення якості медичних та супутніх послуг, а також оздоровлення власної нації країни. За словами Сімпсона Л.: «Люди можуть подорожувати з розвинених країн у країни, що розвиваються, і навпаки. У першому випадку туристи шукають дешевші медичні послуги за наявності життєздатних технологій. У другому випадку вони шукають послуги, які недоступні або мають незадовільну якість у їхній країні» [33]. Не дивно, що конкуренція за залучення туристів на світовому ринку постійно зростає.

В останні десятиліття медичний туризм, як галузь туристичного господарства, досить активно розвивається. Пацієнти, особливо з розвинених країн, все частіше звертаються за медичною допомогою за кордон.

Бажання людей постійно бути в курсі свого здоров'я, а також бути в тренді здорового способу життя спонукає не тільки до своєчасного лікування, а й до регулярних оздоровчих процедур та профілактичних медичних оглядів. Лікувальні, реабілітаційні та профілактичні процедури, які проводять санаторії, лікувально-профілактичні заклади та поліклініки, сприяють одужанню хворих із хронічними серцево-судинними, ортопедичними, ревматологічними та неврологічними захворюваннями. Крім того, зазначені процедури залучають молодь, яка приділяє велику увагу здоровому способу життя та фізичній підготовці [34]. Такі прагнення в поєднанні з легкістю подорожей між країнами призвели до зростання медичного туризму як індустрії, що розвивається, у багатьох країнах [24].

Зростання медичного туризму підкреслює приватизацію охорони здоров'я, зростаючу залежність від технологій, нерівномірний доступ до ресурсів охорони здоров'я та прискорену глобалізацію як охорони здоров'я, так і туризму [25].

1.1. Сутність та структура медичного туризму.

Медичний туризм є відносно популярним напрямком туризму, головною метою якого є організація лікування пацієнта за кордоном. Різниця між звичайним туризмом і медичним туризмом полягає в тому, що відпочинок в інших країнах поєднується з медичними послугами, які готові надати найсучасніші світові центри та клініки. Аналіз динаміки зростання кількості медичних туристів за роками та основними напрямками медичного туризму в Україні дозволяє виділити найбільш перспективні напрямки українського медичного туризму.

Розвиток і процвітання країни, трудовий, інтелектуальний і демографічний потенціал безпосередньо залежать від здоров'я її громадян. Здоров'я є провідною і незаперечною складовою активного життя і повсякденного існування людини, але функціональні можливості людського організму не безмежні. В умовах стрімко зростаючого темпу сучасного життя, прискорення науково-технічного прогресу, які тягнуть за собою не тільки

позитивні, але неминуче виникаючі негативні наслідки для здоров'я, відбувається виражене виснаження захисних сил організму людини і, як наслідок, погіршення діяльності найважливіших систем і органів життєзабезпечення. Спостерігається значне зростання захворюваності населення та «омолодження» захворювань, традиційно притаманних людям похилого віку, таких як інсульт, серцево-судинні та онкологічні захворювання, захворювання опорно-рухового апарату, поява нових, більш небезпечних захворювань.

Несприятлива екологічна обстановка, постійні стресові навантаження призводять до фізичної та розумової втоми, старіння організму; тому турбота про здоров'я людини стала невід'ємною частиною сучасної системи цінностей. Зростає кількість людей, які прагнуть вести здоровий спосіб життя, спрямований на активне, безхворобне довголіття, живуть за принципом – хворобу краще попередити, ніж лікувати, а за потреби – своєчасно отримати допомогу, мова йде про якісне медичне обслуговування.

Подорожі з оздоровчою та лікувальною метою відомі ще з XVIII ст., коли певне коло заможних людей виїжджало на «водне лікування» від подагри, захворювань печінки, бронхітів і туберкульозу на відомі бальнеологічні курорти – Карлсбад у Чехії, Баден-Баден у Німеччині, Баден у Швейцарії, Віші у Франції, Ніцца у Франції, Монте-Карло в Монако. У наш час глобалізація та стрімкий розвиток інформаційних технологій призвели до появи такого поняття в медицині, як медичний туризм. Лібералізація суспільства призвела до того, що тепер пацієнт сам обирає спеціаліста, який буде лікуватися, і країну, де йому нададуть необхідну допомогу.

За прогнозами Всесвітньої асоціації охорони здоров'я, медичний туризм може перетворитися на одну з найперспективніших галузей світової економіки та вплинути на рівень здоров'я населення. Кількість держав, які конкурують за пацієнтів на ринку медичного туризму, неухильно зростає, і перед нашою країною стоїть актуальне завдання зайняти на ньому гідне і міцне місце.

Медичний туризм – це напрямок туризму, метою якого є організація та прийом людиною за медичними показаннями кваліфікованого повноцінного

лікування, оздоровлення та реабілітації за межами регіону проживання. У лікувальному туризмі виділяють три групи: внутрішній, виїзний і в'їзний (Рис. 1).

Внутрішній медичний туризм – явище не нове і передбачає надання медичних послуг мешканцями однієї країни в сусідніх регіонах країни [29]. У цих випадках вони звертаються за медичною допомогою в надії отримати допомогу висококваліфікованих спеціалістів у лікуванні певних захворювань, і часто це жителі малонаселених міст без великих спеціалізованих центрів.

Виїзний та в'їзний медичний туризм – це надання пацієнтам регулярних медичних послуг за поза країною їх постійного проживання. [31]; Виїзні послуги є типовою практикою лікування пацієнтів за кордоном для їхніх власних медичних потреб. В'їзний медичний туризм спрямований на залучення іноземних пацієнтів для надання їм медичних послуг.

В'їзний медичний туризм — це вид туризму, коли іноземні пацієнти приїжджають до певної країни з метою отримання медичних послуг. Цей напрямок туризму активно розвивається в Україні завдяки ряду переваг, які роблять країну привабливою для іноземних пацієнтів.

В'їзний медичний туризм в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку. Висока якість медичних послуг, доступні ціни, кваліфіковані фахівці та розвинена інфраструктура роблять Україну привабливим напрямом для іноземних пацієнтів. Розвиток цього сектора сприятиме економічному зростанню країни та підвищенню її міжнародного іміджу як центру медичного туризму.

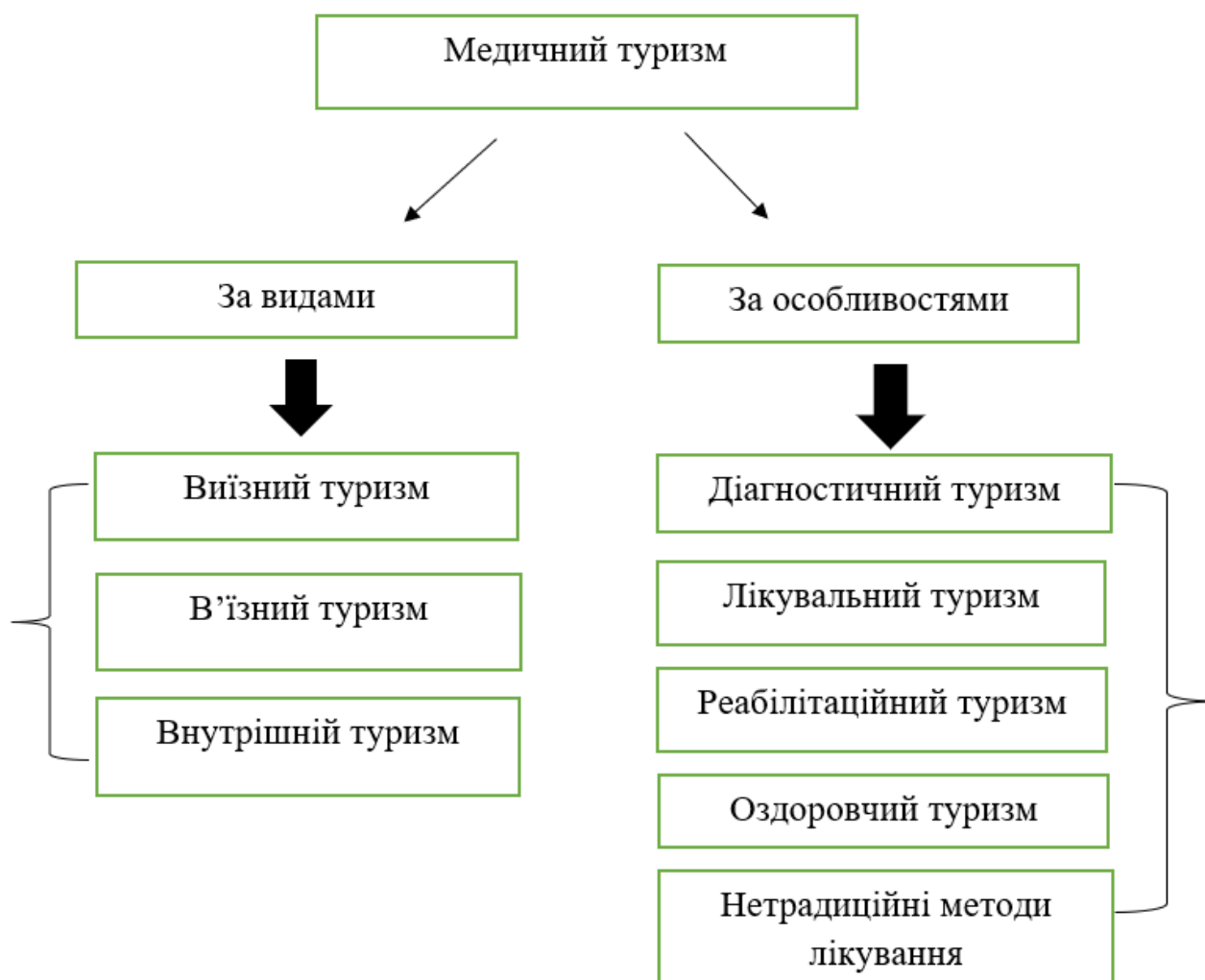

Рисунок 1.1. – Поділ медичного туризму за видами.

Джерело: [31].

За рівнем отримання медичних послуг сучасний медичний туризм поділяється на діагностичний, лікувальний, реабілітаційний, оздоровчий та нетрадиційний види [7]. У діагностичному медичному туризмі людина виїжджає в іншу країну, проходить ретельне медичне обстеження за допомогою високоточного обладнання та звертається до кваліфікованих спеціалістів для виявлення та визначення характеру захворювання та, у разі необхідності, підтвердження або спростування встановленого діагнозу.

У медичному туризмі планове лікування здійснюється за допомогою необхідних терапевтичних методик або хірургічного втручання для лікування виявлених захворювань у медичних туристів. Туристичний реабілітаційний напрям спрямований на відновлення функцій організму, втрачених внаслідок патологічних процесів, таких як травми, інсульти, паралічі тощо.

Оздоровчий туризм зачіпає в основному різноманітні технології оздоровлення «здорової людини» та покращення її зовнішнього вигляду (оздоровлення на курортах, стоматологічна допомога, пластична хірургія, бариатрія, косметологічні процедури).

Нетрадиційні ж методи, засновані на методах, які суттєво відрізняються від традиційних. У багатьох країнах деякі центри практикують такі напрямки, як буддійські вчення, йога, аюрведична практика, тибетська медицина та інші методики з широким використанням акупунктури, масажу та фітотерапії. Ці методи оздоровлення та лікування без ліків знаходять прихильників у багатьох країнах світу.

Соціально-економічні причини, чому люди вдаються до послуг медичного туризму, дуже різні. Згідно даних Асоціації медичного туризму, ціна на лікування (33%) і якість лікування (42%) є вирішальними факторами при виборі країни для лікування (рис. 2).

Високі ціни часом роблять кваліфіковану медичну допомогу недоступною для громадян розвинутих країн у межах своєї країни. Наприклад, у США, визнаному лідері медичного туризму, кількість людей, страхування яких не покриває лікування хронічних важких захворювань, наближається до 110 мільйонів, а частина населення через економічну кризу та падіння рівня життя, як правило, вважають за краще відмовитися від медичного страхування, а в разі хвороби отримати менш дороге, але ефективне лікування в іншій країні [22].

Загалом, ціна на медичні послуги є одним із ключових факторів, що впливають на розвиток медичного туризму. Вартість медичних процедур може значно варіюватися в залежності від країни, клініки та специфіки лікування.

Рисунок 1.2. – Ключові чинники медичного туризму.

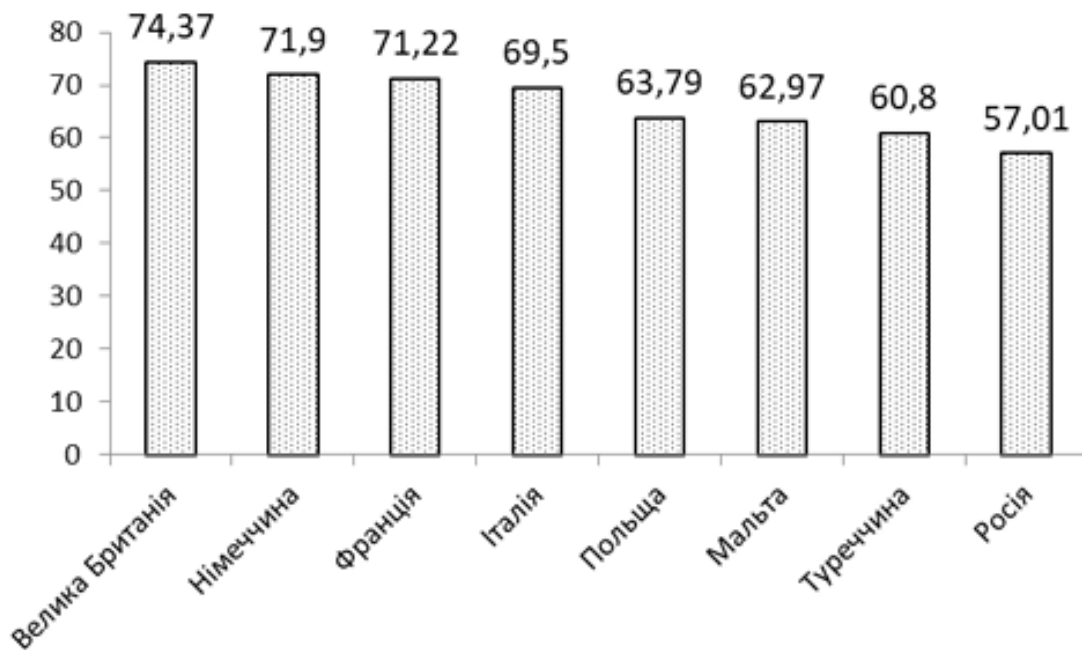
Джерело: [22].

Країни, що розвиваються, економлять від 30 до 85 відсотків на медичних послугах, тому аортокоронарне шунтування приблизно в 10 разів дешевше в Туреччині, ніж у Сполучених Штатах, де видалення катаракти обох очей коштувало б пацієнту 4000 доларів, порівняно з сусідньою Мексикою в 1900 році.

Медичний туризм популярний серед населення Великої Британії, Канади і Швеції. У цих країнах держава оплачує до 90% від ціни на медичні послуги. Проте, щоб отримати необхідну консультацію спеціаліста, наприклад, іноді доводиться чекати кілька місяців. Середній термін очікування на планову операцію становить близько двох років, і такий тривалий термін може призвести до значного погіршення перебігу захворювання.

Індекс медичного туризму (Medical Tourism Index, МТІ) є показником, який оцінює привабливість країн для медичних туристів. Він враховує різні фактори, такі як якість медичних послуг, інфраструктура, економічні показники, а також культурні і туристичні можливості.

Таблиця 1.1. – Індекс медичного туризму за країнами Європи.

Джерело: [30].

Як бачимо з таблиці 1.1., Європейські країни пропонують широкий спектр медичних послуг високої якості, що робить їх привабливими для медичних туристів. Кожна країна має свої особливості та переваги, що дозволяє пацієнтам обрати найкращий варіант відповідно до їхніх потреб та бюджету. Вибір країни для медичного туризму залежить від таких факторів, як якість медичних послуг, інфраструктура, вартість лікування та культурні можливості.

Україна займає 37-ме місце у глобальному індексі медичного туризму (МТІ), який оцінює популярність країн серед медичних туристів.

Незважаючи на порівняно низьке місце у загальному рейтингу, Україна поступово набуває популярності в медичному туризмі, особливо в таких галузях як стовбурова терапія та лікування безпліддя. Лікування в Україні може бути значно дешевшим порівняно з іншими європейськими країнами, що приваблює пацієнтів з-за кордону.

Через закони, релігійні заборони та обмеження багато пацієнтів не можуть отримати певні медичні послуги - сурогатне материнство, донорство ооцитів, зміну статі, евтаназію, аборти, ліки - у своїх країнах. Коли поїздка за кордон стає єдиною надією на одужання, велика кількість пацієнтів перетікає з бідніших країн з нижчим рівнем розвитку медицини до країн-лідерів медичного

туризму. У цьому напрямку Німеччина, Ізраїль, Швейцарія, Австрія та Франція мають потреби в онкології, кардіохірургії, ортопедії та нейрохірургії.

1.2. Спеціалізації медичного туризму

Попит на послуги медичного туризму в Європі зосереджений на кількох напрямках. Хоча дані про важливість окремих спеціалізованих послуг різняться залежно від джерела, безперечно, косметична хірургія та стоматологія є найбільш затребуваними медичними послугами, а догляд за тілом і фітнес є найпопулярнішими сегментами оздоровлення. Попит на оздоровлення мотивується системою цінностей, у якій турбота про здоров'я, підтримка фізичних і розумових здібностей, навчання про вдосконалення та навіть зміна способу життя є дуже важливими. [15]. (Табл. 1.1.)

Таблиця 1.1. – Популярність послуг медичного туризму у Європі.

Медичний туризм	Оздоровлення (найпопулярніші традиційні програми)	
Косметична хірургія	25-34%	Процедури для тіла
Стоматологія	30-50%	Спорт і фітнес
Ортопедична хірургія	7%	Сауни
Лікування ожиріння	7%	Йога і медитація
ЕКО лікування	3-6%	Дієтологія та детокс
Офтальмохірургія	3%	Популярні програми «нового покоління». Холістичні програми «тіло-розум-дух». Навчальні програми здорового харчування, персональний розвиток, якість життя. Фізичні навантаження (наприклад, триатлон, кросфіт і т.д.)

Наприклад, косметична хірургія, стала популярним явищем в Європі завдяки високій якості медичних послуг, сучасним технологіям та відносно доступним цінам у порівнянні з іншими регіонами світу.

Найпопулярнішими центрами надання послуг з косметичної хірургії вважають Туреччину, Іспанію, Чехію, Грецію, Польщу. Туреччина відома своїми високоякісними медичними закладами і доступними цінами. Стамбул є центром медичного туризму, де пропонують широкий спектр косметичних процедур, включаючи ринопластику, ліпосакцію та пересадку волосся. Середньостатистичну вартість в приватних медичних клініках на основні види послуг можемо бачити на Рис. 1.3.

Трансплантація волосся	1800 €
Збільшення грудей	2500 €
Ліпосакція	1900 €
Блефаропластика	1400 €
Ринопластика	1800 €
Абдомінопластика	2800 €
Ліпофілінг сідниць	2700 €
Опущення чола	1400 €
Шлунковий балон	2200 €
Пенопластика	1500 €

Рисунок 1.3. – Косметична хірургія в Туреччині. Середньостатистична вартість основних послуг (станом на 2024 рік).

Іспанія має розвинену інфраструктуру для медичного туризму. Клініки в Барселоні та Мадриді спеціалізуються на різних косметичних операціях, від мамопластики до підтяжки обличчя.

Чехія також відома як доступний варіант для косметичної хірургії. Прага пропонує високоякісні медичні послуги, а також відмінні умови для реабілітації.

Польські міста Варшава і Краків є популярними напрямками для медичних туристів завдяки конкурентним цінам і високому рівню медичних послуг.

Греція також є одним з найбільш відвідуваних міст медичними туристами. Афіни пропонують не тільки чудові умови для косметичних процедур, але й можливість відпочити на численних курортах під час відновлювального періоду.

Найпопулярнішими процедурами, якими користуються туристи є ринопластика (операції по корекції форми носа - популярні в Туреччині та Іспанії); ліпосакція (видалення жирових відкладень проводиться у багатьох європейських клініках); мамопластика (операції по збільшенню або зменшенню грудей - часто виконуються в Чехії та Польщі); фейсліфтинг (підтяжка обличчя є популярною процедурою в Іспанії та Греції); пересадка волосся (особливо популярна в Туреччині, яка є лідером у цій сфері).

Косметична хірургія, в Європі пропонує пацієнтам можливість отримати якісні медичні послуги за доступними цінами. Пацієнти з усього світу обирають європейські клініки завдяки високому рівню професіоналізму медичного персоналу, сучасним методам лікування та можливості поєднати лікування з приємним відпочинком.

Медичний туризм у сфері стоматології в Європі став дуже популярним завдяки високій якості послуг, доступним цінам та використанню сучасних технологій. Серед країн цього регіону особливо виділяються Польща, Угорщина, Чехія та Румунія. В таблиці 1.2. наведено середні ціни на основні стоматологічні послуги в різних країнах. Слід зауважити, що Україна також входить в перелік країн популярних для медичного туризму в стоматологічній сфері.

Таблиця 1.2. – Середні ціни на стоматологічні послуги в різних країнах світу.(актуальні ціни на 2023 рік)

	Мексика	Україна	Таїланд	Ізраїль	Туреччина
Установка імплантів	від 13000\$	від 7500\$	від 8000\$	від 28000\$	від 11000\$
Установка вінірів	від 6500\$	від 5300\$	від 8200\$	від 10600\$	від 7000\$
Вибілювання	від 900\$	від 400\$	від 750\$	від 1300\$	від 620\$

Джерело: [27].

Польські міста, такі як Варшава, Краків і Вроцлав, відомі своїми висококласними стоматологічними клініками, які пропонують широкий спектр послуг: від базових лікувань до складних хірургічних втручань та імплантації зубів. Польща приваблює туристів з Західної Європи та Скандинавії завдяки низьким цінам та високій якості послуг.

Будапешт та інші угорські міста є лідерами у сфері стоматологічного туризму. Угорщина має довгу історію надання стоматологічних послуг іноземним пацієнтам, і її клініки пропонують сучасні технології, включаючи цифрову діагностику та імплантологію.

Прага та Брно є популярними напрямками для стоматологічного туризму. Чехія відома високими стандартами медичних послуг та конкурентоспроможними цінами, що приваблює пацієнтів з Німеччини, Австрії та інших країн.

Бухарест та інші міста пропонують широкий спектр стоматологічних послуг за доступними цінами. Румунські стоматологічні клініки славляться своїм професіоналізмом та сучасними технологіями.

Найпопулярнішими стоматологічними процедурами, якими користуються медичні туристи є: імплантація зубів (встановлення зубних імплантатів є однією з найпопулярніших процедур); протезування зубів (виготовлення і встановлення зубних протезів різного типу); естетична стоматологія (відбілювання зубів,

виправлення форми і кольору зубів); лікування карієсу та прикореневих каналів (якісне лікування карієсу та ендодонтичні процедури); ортодонтія (встановлення брекет-систем та інших ортодонтичних апаратів для виправлення прикусу).

Основними критеріями вибору країн Європи для медичного туризму у сфері стоматології є: якість та безпека (високі стандарти якості і безпеки в європейських клініках); економія коштів (можливість заощадити на вартості процедур порівняно з рідною країною); можливість подорожей (відвідування європейських культурних і історичних пам'яток під час лікування); широкий вибір клінік (велика кількість клінік і стоматологів дозволяє знайти оптимальний варіант для кожного пацієнта).

Стоматологічний туризм в Європі пропонує пацієнтам з усього світу можливість отримати високоякісні стоматологічні послуги за доступними цінами. Пацієнти можуть вибрати серед різноманітних напрямків і клінік, що відповідають їхнім потребам, та поєднати лікування з приємними подорожами і відпочинком.

Медичний туризм в Європі, зокрема в сфері ортопедичної хірургії, стає все більш популярним завдяки високій якості медичних послуг, сучасним технологіям та конкурентоспроможним цінам.

Популярними напрямками для туристів у сфері ортопедичної хірургії є: Німеччина, Швейцарія, Іспанія, Чехія, Туреччина.

Німеччина славиться своєю передовою медичною інфраструктурою та висококваліфікованими фахівцями. Клініки в Мюнхені, Берліні та Гамбурзі пропонують широкий спектр ортопедичних процедур.

Швейцарію відрізняють високі стандарти медичних послуг і інноваційні підходи в ортопедичній хірургії. Клініки в Цюриху та Женеві спеціалізуються на складних ортопедичних операціях.

Барселона і Мадрид пропонують високоякісні ортопедичні послуги, зокрема операції на суглобах та хребті.

Прага відома своїми доступними цінами та високою якістю ортопедичних послуг. Клініки пропонують різноманітні процедури, включаючи заміну суглобів та артроскопію.

Стамбул є важливим центром медичного туризму, пропонуючи ортопедичні операції за дуже конкурентними цінами.

Популярними ортопедичними процедурами для медичних туристів є: заміна суглобів (встановлення ендопротезів кульшового, колінного та плечового суглобів); артроскопія (мінімально інвазивні процедури для діагностики та лікування проблем з суглобами); хірургія хребта (операції на хребті, включаючи дискектомію, спінальну фузію та лікування сколіозу); корекція деформацій кінцівок (операції з вирівнювання та корекції кісток); спортивна медицина (лікування травм, отриманих під час занять спортом, включаючи реконструкцію зв'язок та сухожилів).

Ортопедичний туризм в Європі пропонує пацієнтам можливість отримати високоякісні медичні послуги за доступними цінами. Пацієнти можуть вибрати серед різноманітних напрямків і клінік, що відповідають їхнім потребам, та поєднати лікування з приємними подорожами і відпочинком. Це робить Європу привабливим напрямком для тих, хто шукає ефективні та надійні ортопедичні рішення.

Лікування ожиріння в Європі включає як хірургічні, так і нехірургічні методи. Основними напрямками є Німеччина, Іспанія, Чехія. Також Європейські клініки з ЕКО мають високі показники успішності та використовують новітні технології в лікуванні безпліддя, мова йде про такі країни як: Іспанія, Чехія, Греція. Європейські клініки Німеччини, Туреччини, Угорщини пропонують

широкий спектр офтальмологічних процедур, від корекції зору до складних хірургічних втручань.

Загалом, Європа пропонує широкі можливості для медичного туризму в таких сферах, як стоматологія, косметична хірургія, ортопедична хірургія, лікування ожиріння, ЕКЗ та офтальмохірургія. Високі стандарти якості, сучасні технології, кваліфікований персонал та доступні ціни роблять європейські клініки привабливими для пацієнтів з усього світу. Поєднання медичного лікування з культурними та туристичними можливостями додає ще одну перевагу для вибору Європи як місця для медичного туризму.

Медичний туризм в Європі розвивається завдяки низці ключових факторів:

- висока якість медичних послуг;
- інфраструктура та технології;
- доступність медичних послуг;
- ліберальне законодавство;
- культурні та туристичні можливості;
- розвинена транспортна система;
- міжнародні акредитації та стандарти. [3].

Європа залишається одним із провідних регіонів для медичного туризму завдяки високій якості медичних послуг, розвиненій інфраструктурі, доступним цінам у деяких країнах, сприятливому законодавству, культурним можливостям та зручній транспортній системі. Ці фактори сприяють зростанню популярності Європи серед медичних туристів з усього світу.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.

Медичний туризм є важливим сегментом глобального туристичного ринку, що швидко розвивається. Він включає поїздки за кордон з метою

отримання медичних послуг, які можуть бути менш доступними або дорожчими в рідній країні. Україна має значний потенціал для розвитку цього виду туризму завдяки поєднанню відносно низьких цін на медичні послуги та високої кваліфікації медичних спеціалістів.

Медичний туризм в Україні є відносно новим, але швидко розвивається напрямком.

2.1. Традиційні напрямки медичного туризму в Україні

Медичний туризм в Україні охоплює кілька традиційних напрямів, що приваблюють іноземних пацієнтів завдяки високій якості послуг та доступним цінам. Нижче наведені основні напрями медичного туризму, які користуються популярністю в Україні:

- стоматологія;
- кардіологія та кардіохірургія;
- репродуктивна медицина та лікування безпліддя;
- ортопедія та травматологія;
- пластична хірургія та естетична медицина;
- офтальмологія;
- онкологія.

Медичний туризм в Україні стрімко розвивається останнім часом. На ринку медичного туризму працює чимала кількість провайдерських компаній та різних сервісних центрів, які із задоволенням працюють з іноземними туристами. Те ж саме стосується і деяких туристичних фірм, котрі окрім різноманітних туристичних оздоровчих послуг пропонують іноземним туристам і медичні послуги. Медичні ж установи в Україні також підлаштовуються під іноземного медичного туриста, вдосконалюючи сервіси та створюючи відкриту, легальну модель роботи саме з іноземними медичними туристами.

Рисунок 2.1. – Структура медичного туризму України.

Джерело: [3].

Напрямок швидкого розвитку економіки багатьох країн світу є розвиток туризму. Конкуренентоспроможність регіону стрімко зростає, що впливає на загальну прибутковість туристичної галузі. За останнє десятиліття медичний туризм швидко розвивається, і його основні функції охоплюють економічну та соціальну сфери.

Пацієнти в розвинених країнах шукають медичну допомогу, яка забезпечує їм високоякісні послуги за доступними цінами. До таких країн відноситься Україна: низька ціна на медичні послуги (порівняно з більшістю європейських країн), прийнятна якість (не тільки в приватному секторі), доступність медичних послуг, сприятливе законодавство. Індустрія медичного туризму є важливою частиною сфери послуг та відіграє важливу роль у національній економіці. З макроекономічної точки зору це спричинено різноманітними демографічними, технологічними факторами, факторами глобалізації, геополітичними та економічними тенденціями (включаючи споживчий попит, стратегії

ціноутворення), регіональними чи економічними факторами (включаючи економічну політику та інвестиції).

Стоматологічний туризм є одним із найбільш популярних напрямків медичного туризму в Україні. Завдяки високій якості стоматологічних послуг та значно нижчим цінам порівняно з країнами Західної Європи та Північної Америки, Україна стає все більш привабливою для іноземних пацієнтів.

Стоматологічний туризм як явище вже сформувався як самостійний напрям на ринку медичних послуг. Модними стали пацієнти із західних країн, які цінують красиві зуби, але не проходять стоматологічні процедури вдома через високу вартість. Ці люди шукають місце, де лікування зубів відносно дешево, а якість наданих послуг висока. Однією з них є Україна, яка має велику кількість стоматологічних клінік і центрів, які надають стоматологічні послуги за значно нижчою ціною, ніж у європейських країнах.

Стоматологічний туризм в Україні має багато переваг, які роблять його привабливим для іноземних пацієнтів. Основні з них розглянемо в Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – Основні переваги стоматологічного туризму в Україні.

№	Основні переваги	Значення
1	Висока якість медичних послуг	Українські стоматологічні клініки відповідають міжнародним стандартам якості, пропонуючи високий рівень обслуговування та професіоналізм. Використання сучасного обладнання та передових методик лікування.
2	Доступні ціни	Вартість стоматологічних послуг в Україні значно нижча порівняно з багатьма країнами Західної Європи та Північної Америки. Можливість отримати комплексне лікування за значно нижчою ціною, ніж у власній країні.
3	Кваліфіковані спеціалісти	Українські стоматологи проходять високоякісну освіту та мають значний досвід у своїй галузі.

		Багато лікарів регулярно підвищують свою кваліфікацію та проходять стажування за кордоном.
4	Сучасні технології та матеріали	Використання новітніх технологій, таких як 3D-друк імплантатів, лазерна стоматологія та цифрова діагностика. Застосування високоякісних матеріалів від провідних світових виробників.
5	Широкий спектр послуг	Клініки пропонують повний спектр стоматологічних послуг: від профілактичних оглядів до складних хірургічних втручань. Можливість отримати всі необхідні послуги в одному місці, що економить час та кошти.
6	Індивідуальний підхід	Пацієнтам пропонується індивідуальний план лікування, що враховує їхні потреби та побажання. Високий рівень обслуговування та увага до деталей, що забезпечують комфортне перебування в клініці.
7	Комфорт та обслуговування	Багато клінік пропонують англomовний персонал та перекладачів, що забезпечує зручність спілкування для іноземних пацієнтів. Деякі клініки організують трансфер з аеропорту, допомогу з розміщенням та екскурсії по місту.
8	Швидкий доступ до послуг	Можливість швидкого отримання стоматологічних послуг без тривалого очікування на запис. Гнучкий графік роботи клінік, що дозволяє пацієнтам обирати зручний час для візиту.
9	Культурні та туристичні можливості	Пацієнти можуть поєднати лікування з відпочинком та ознайомленням з культурою та історією України. Відвідування визначних місць, музеїв, театрів та інших культурних об'єктів.
10	Безпека та стандарти	Дотримання високих стандартів гігієни та безпеки в стоматологічних клініках.

		Суворе дотримання протоколів лікування та стерилізації.
--	--	---

Джерело: складено автором на основі аналізу літературних джерел.

Ці переваги роблять стоматологічний туризм в Україні привабливим для іноземних пацієнтів, які шукають якісне та доступне лікування.

В Україні існує кілька основних центрів стоматологічного туризму, які приваблюють іноземних пацієнтів завдяки високій якості послуг та доступних цінах. Основними з них є: Київ, Львів, Одеса, Дніпро, Харків, Ужгород. (Табл. 2.2)

Таблиця 2.2. – Основні центри стоматологічного туризму в Україні.

Місто	Переваги	Перелік медичних клінік
Київ	Сучасне обладнання та новітні технології; Широкий спектр стоматологічних послуг; Можливість поєднати лікування з культурними та історичними екскурсіями.	«Dental Clinic Olvi» «KievDent» «European Dental Center»
Львів	Високий рівень обслуговування; Англомовний персонал; Можливість поєднати лікування з відпочинком у затишному місті.	«Symbiotyka» «Medical Dental Center» «Galident»
Одеса	Можливість отримати якісні стоматологічні послуги; Перевага відпочинку на морі; Широкий спектр послуг від естетичної стоматології до складних хірургічних втручань.	«Avanto» «Stomat Clinic» «Dental Clinic Dr. Chernov»
Харків	Високий рівень кваліфікації стоматологів; Доступні ціни;	«Dent Estet» «Family Dent» «Lux Dental»

	Сучасне обладнання та технології.	
Дніпро	Комплексні стоматологічні послуги; Високий рівень обслуговування; Можливість отримати якісне лікування за доступною ціною.	«MD Clinic» «Dental Art» «Implant Studio»
Ужгород	Зручне розташування; Якісне лікування за доступними цінами; Затишна атмосфера та можливість поєднати лікування з відпочинком у природі.	«Dr. Smile» «Modern Dental Clinic»

Джерело: складено автором на основі проаналізованих статистичних даних.

Ці міста є основними центрами стоматологічного туризму в Україні, де пацієнти можуть отримати високоякісні стоматологічні послуги за доступними цінами, поєднуючи лікування з культурними та туристичними активностями.

Динаміку попиту на стоматологічні послуги іноземців в Україні можемо розглянути на рис. 2.2.

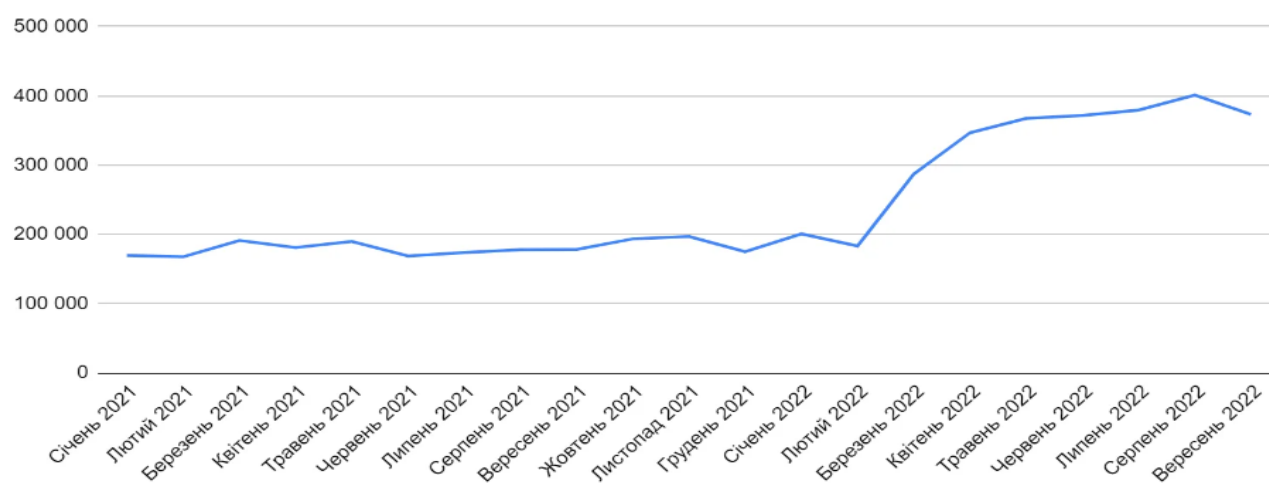

Рисунок 2.2. – Динаміка попиту на стоматологічні послуги іноземців в Україні (тис. разів/місяць) станом на 2021-2022 рр.

Джерело: [1].

Україна стає дедалі популярнішою для медичних туристів, які шукають високоякісні кардіологічні та кардіохірургічні послуги за доступними цінами. Високий рівень кваліфікації українських кардіологів, сучасне медичне обладнання та технології, а також можливість поєднання лікування з відпочинком роблять країну привабливою для іноземних пацієнтів.

Українські кардіохірурги стали піонерами в галузі кардіохірургії, впроваджуючи інноваційні методи лікування та реабілітації.

Усі ці факти свідчать про високу якість українських лікарів і доводять, що якісні послуги інколи можна надати за дуже низьку вартість.

Багато українських клінік готові приймати іноземних пацієнтів і можуть надати широкий спектр послуг:

- комплексне обстеження, включаючи коронарографію;
- діагностика та лікування;
- консультація висококваліфікованого кардіохірурга;
- консервативне або хірургічне лікування в залежності від стану здоров'я пацієнта;
- комфортні умови проживання;
- госпіталізація;
- післяопераційний догляд за хворими;
- план реабілітації тощо.

Приїзд в Україну може бути хорошим рішенням для пацієнтів, які шукають ефективні методи лікування в області інтервенційної кардіології, включаючи коронарографію, імплантацію коронарного стента або хірургічне втручання в складних випадках.

В українських клініках проводять лікування ішемічної хвороби серця, вроджених вад серця, гіпертонії, аритмії та інших серйозних захворювань серця.

Лікування безпліддя також є одним із важливих напрямів медичного туризму в Україні. Завдяки високій якості репродуктивних послуг, доступним цінам та висококваліфікованим спеціалістам, Україна стає популярним місцем для пар, які шукають допомогу у вирішенні проблем із зачаттям.

Основні види послуг з лікування безпліддя, які користуються попитом серед медичних туристів: екстракорпоральне запліднення (ЕКЗ), інтрацитоплазматичне введення сперматозоїда (ІКСІ), донорські програми, сурогатне материнство, пренатальна діагностика та генетичні дослідження.

Отже, медичний туризм в Україні активно розвивається та стає привабливим напрямом для іноземних пацієнтів завдяки кільком ключовим чинникам. Висока якість медичних послуг, доступні ціни та професіоналізм українських лікарів створюють сприятливі умови для розвитку цього сектора.

Медичний туризм в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку завдяки високій якості медичних послуг, доступним цінам та кваліфікованим спеціалістам. Розвиток цього сектора сприяє зростанню економіки країни, підвищенню її міжнародного іміджу та забезпечує доступ до якісного лікування для пацієнтів з усього світу.

2.2. Медичний туризм та реабілітація військових

Медичний туризм в Україні не тільки приваблює іноземних пацієнтів, але й відіграє важливу роль у реабілітації військових. Завдяки високій якості медичних послуг та сучасному обладнанню, Україна стає ключовим місцем для лікування та реабілітації військових, які зазнали поранень під час бойових дій.

Основними умовами та можливостями розвитку медичного туризму та реабілітації військових в Україні є наявність достатньої кількості спеціалізованих медичних закладів, наявність комплексних програм реабілітації, висококваліфікованих спеціалістів, сучасного обладнання та технологій, психологічна підтримка та реінтеграція та налагоджена міжнародна співпраця і допомога.

Щодо спеціалізованих медичних закладів, то в Україні існують численні медичні заклади, які спеціалізуються на реабілітації військових. Вони забезпечують високий рівень медичних послуг та використовують сучасні методики лікування.

Ці заклади забезпечують комплексний підхід до лікування та реабілітації пацієнтів, використовуючи сучасні методики та обладнання. Основними медичними закладами, що спеціалізуються на реабілітації військових в Україні:

- Національний військово-медичний клінічний центр «Головний військовий клінічний госпіталь», що у місті Київ. Даний заклад є одним з провідних медичних закладів України, який надає спеціалізовану допомогу військовослужбовцям. Він має розвинену інфраструктуру для діагностики, лікування та реабілітації. Основними послугами, які надає центр є: фізіотерапія, ортопедична реабілітація, психологічна підтримка, сучасні методи лікування та реабілітації після поранень та травм; (Рис.

Рисунок 2.3. - Національний військово-медичний клінічний центр «Головний військовий клінічний госпіталь».

- Український науково-дослідний інститут реабілітації осіб з інвалідністю (УкрНДІРІ), що у Харкові. Дана установа вважається науково-дослідним інститутом, що спеціалізується на реабілітації осіб з інвалідністю, включаючи військових, а також проводить наукові дослідження та розробляє нові методики реабілітації. Інститут надає послуги з комплексних програм фізичної та психологічної реабілітації

та впровадження інноваційних технологій у реабілітаційний процес;
(Рис. 2.4.)

Рисунок 2.4. - Український науково-дослідний інститут реабілітації осіб з інвалідністю (УкрНДІРІ).

- Центр медичної реабілітації та санаторного лікування «Пуща-Водиця», що у Києві. Ця установа являється спеціалізованим центром, який надає послуги з медичної реабілітації та санаторного лікування. Центр розташований у мальовничому районі Києва, що само по собі сприяє позитивній динаміці реабілітації та оздоровленню. Тут надають основні послуги з реабілітації після травм та операцій, лікування посттравматичних стресових розладів, санаторно-курортне лікування, фізіотерапія та масаж. (Рис. 2.5.)

Рисунок 2.5. - Центр медичної реабілітації та санаторного лікування «Пуща-Водиця»

- Західний реабілітаційно-спортивний центр (Львівська область). Даний заклад є спеціалізованим реабілітаційним центром, який поєднує медичну реабілітацію з активною фізичною діяльністю, а також має сучасну інфраструктуру для проведення різноманітних реабілітаційних програм. Центр пропонує послуги з фізичної реабілітації, спортивних занять, адаптивних видів спорту, психологічну підтримку та соціальну адаптацію. (Рис. 2.6.)

Рисунок 2.6. - Західний реабілітаційно-спортивний центр (Львівська область).

- «Військовий санаторій» у Трускавці. Санаторій розташований у відомому курортному місті Трускавець, яке являється бальнеологічним центром Західної України. Заклад спеціалізується на лікуванні та реабілітації військових з різними захворюваннями та травмами. Санаторій пропонує такі послуги. Як: медична реабілітація, санаторно-курортне лікування, лікувальні процедури на основі мінеральних вод та грязей. (Рис. 2.7.)

Рисунок 2.7. - «Військовий санаторій» у Трускавці.

- Одеський обласний центр медичної реабілітації військовослужбовців, що в Одесі. Установа являється спеціалізованим медичним центром, який надає послуги з реабілітації військових та учасників бойових дій. Він має сучасну матеріально-технічну базу для проведення реабілітаційних заходів. У центрі надаються такі послуги, як: комплексна фізична та психологічна реабілітація, медико-соціальна допомога та підтримка. (Рис. 2.8.)

Рисунок 2.8. - Одеський обласний центр медичної реабілітації військовослужбовців.

Щодо основних напрямків реабілітації військових в Україні, то слід визначити наступні:

- фізіотерапія (використання фізичних вправ, масажу, водолікування та інших методів для відновлення функцій організму);
- ортопедична реабілітація (лікування травм опорно-рухового апарату, включаючи встановлення протезів, корекцію деформацій та відновлення після хірургічних втручань);
- психологічна реабілітація (психологічна підтримка, консультації та терапія для подолання ПТСР, депресії та інших психологічних проблем);
- соціальна реабілітація (допомога у поверненні до активного соціального життя, професійна переорієнтація та навчання).

Україна робить значні зусилля для розвитку медичного туризму та забезпечення високоякісної реабілітації військових. Поєднання високої якості медичних послуг, сучасних технологій та кваліфікованих спеціалістів робить країну привабливим місцем для іноземних пацієнтів та важливим центром для лікування військових. Розвиток цього напрямку сприяє підвищенню міжнародного іміджу України та підтримці військових, які зазнали поранень у бойових діях.

У Трускавці, одному з відомих курортних міст України, активно проводиться реабілітація військових. «Військовий санаторій» у Трускавці є одним із провідних закладів для медичної реабілітації військовослужбовців. Цей санаторій надає комплексні послуги з фізичної та психологічної реабілітації, зокрема лікування посттравматичних стресових розладів, відновлення після поранень та травм опорно-рухового апарату, а також загальне зміцнення здоров'я.

Санаторій може розмістити одночасно до 500 осіб, забезпечуючи комфортні умови проживання та індивідуальний підхід до кожного пацієнта. Він має сучасну матеріально-технічну базу, включаючи обладнані зали для

лікувальної фізкультури, басейни, тренажерні зали та інші необхідні ресурси для комплексної реабілітації. (Рис. 2.9.)

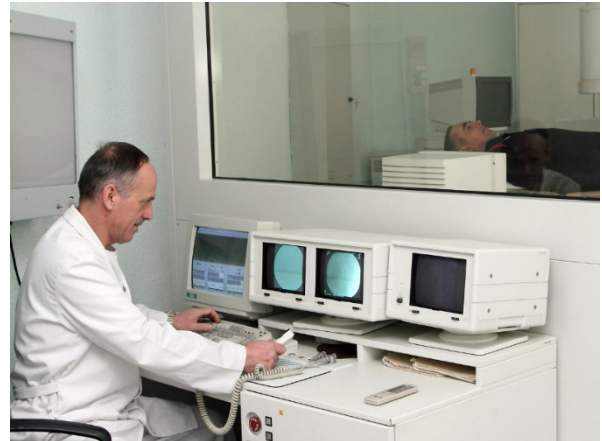

Рисунок 2.9. – «Військовий» санаторій у Трускавці.

Санаторій «Військовий» оснащений сучасною діагностичною і лікувальною матеріально-технічною базою. Умови проживання повністю відповідають європейським стандартам та вимогам. Також санаторій забезпечує своїх відвідувачів п'ятиразовим корисним та якісним харчуванням.

Загалом реабілітаційна система в Україні переживає активний розвиток, зокрема у відповідь на виклики, пов'язані з військовими діями та збільшенням кількості поранених військовослужбовців. Станом на 2023 рік, реабілітаційна система України характеризується кількома ключовими аспектами:

- *розширення інфраструктури реабілітаційних закладів.* В Україні функціонує ряд спеціалізованих реабілітаційних центрів, санаторіїв та медичних установ, що надають послуги з фізичної, психологічної та соціальної реабілітації;
- *інноваційні підходи та технології.* Впроваджуються сучасні технології, такі як роботизовані системи, екзоскелети, віртуальна реальність для реабілітації пацієнтів з важкими травмами опорно-рухового апарату. Також використання новітніх методик фізіотерапії, ерготерапії та інших видів реабілітації;

- *кваліфікація кадрів.* Підвищення кваліфікації медичного персоналу через навчальні програми, курси, міжнародні стажування, а також організація навчальних програм для підготовки спеціалістів у сфері військової реабілітації;
- *комплексний підхід до реабілітації.* Реабілітаційні програми включають фізичну, психологічну та соціальну допомогу. Особлива увага приділяється психологічній підтримці та допомозі у подоланні посттравматичних стресових розладів (ПТСР);
- *фінансування та підтримка.* Збільшення державного фінансування та залучення приватних інвестицій для розвитку реабілітаційної інфраструктури. Фандрайзинг та благодійні ініціативи для підтримки програм реабілітації та придбання необхідного обладнання;
- *міжнародна співпраця.* Співпраця з міжнародними організаціями, такими як НАТО, WHO, та іншими партнерами для впровадження найкращих світових практик у сфері реабілітації. Організація спільних наукових проектів та досліджень;
- *соціальна адаптація і реінтеграція.* Програми професійної підготовки та перекваліфікації військових для повернення до активного життя та працевлаштування. Соціальна підтримка та допомога у вирішенні побутових та житлових питань.

Реабілітаційна система України станом на 2023 рік активно розвивається, пристосовуючись до сучасних викликів та потреб суспільства. Комплексний підхід до лікування, впровадження інноваційних технологій, підвищення кваліфікації кадрів та міжнародна співпраця сприяють ефективній реабілітації пацієнтів, зокрема військових, які зазнали поранень та травм. Розвиток цієї сфери є важливим кроком на шляху до поліпшення якості медичних послуг та підвищення рівня життя громадян України. (Табл. 2.3.)

Таблиця 2.3. – Реабілітаційна система України станом на 2023 рік.

Джерело: [].

Реабілітація військових в Україні є критично важливою складовою системи охорони здоров'я, особливо в контексті поточних військових дій. Розвиток цього напрямку має значний потенціал, враховуючи комплексний підхід, впровадження інноваційних технологій, підготовку кваліфікованих кадрів та міжнародну співпрацю, які сприяють підвищенню ефективності реабілітаційних послуг. Забезпечення належного фінансування та підтримка соціальної адаптації військових допоможуть їм успішно повернутися до активного життя та покращити якість свого життя після поранень.

2.3. Перспективи розвитку медичного туризму в Україні

Розвиток медичного туризму в Україні має значний потенціал завдяки поєднанню високоякісних медичних послуг, доступних цін, сучасних технологій та професіоналізму лікарів. Інвестиції в інфраструктуру, міжнародна співпраця та активна промоція сприяють подальшому зростанню цього перспективного напрямку.

Українська асоціація медичного туризму вказує, що впродовж 2019-2023 років щорічний приріст медичного туризму в цілому світі становить 30%, в свою

чергу, туристичний ринок на міжнародному рівні зростав на 4% кожного року. Але через пандемію COVID-19 і через неможливість вільно рухатись між країнами у 2021 році цього вже не сталось. У 2022 році через повномасштабне вторгнення Росії в Україну цей показник також не зростав. Отож, у 2020-2021 роках приріст не був більшим ніж 30 мільярдів доларів. В цілому ж ринок медичного туризму у світі оцінюють у 439 мільярдів доларів.

Звичайно ж, медичний туризм є чудовим джерелом доходів у місцеві бюджети. Згідно статистики, іноземні медичні туристи витрачають в 5-10 разів більше коштів ніж внутрішні туристи. В ці кошти входить і трансфер у країну лікування і оплата послуг перекладачів, харчування, проживання і так далі. Всі ці кошти напряду чи через посередників потрапляють у бюджет відвідуваної країни.

Медичний туризм добре розвинений в Європейських країнах, в Ізраїлі та інших країнах, проте, багато іноземних медичних туристів обирають для лікування, оздоровлення та реабілітації саме Україну через відносно невисоку вартість на медичні послуги та гарну якість послуг.

Різні регіони України пропонують унікальні можливості для розвитку медичного туризму завдяки високій якості медичних послуг, сучасній інфраструктурі та кваліфікованим спеціалістам. Структуру медичного туризму в Україні станом на 2018 рік можемо бачити на (рис. 2.10.). Зрозуміло, що під час пандемії COVID-19 та під час воєнних дій в результаті повномасштабного вторгнення Росії в Україну ситуація стала дещо гіршою, проте, все одно певна кількість медичних туристів приїздить на лікування до України.

Серед популярних регіонів, де саме стрімко розвивається медичний туризм є столиця України, деякі обласні центри (Львів, Чернівці, Ужгород, Одеса), а також бальнеологічні курорти такі як Трускавець, Моршин, що у Львівській області.

Рисунок 2.10. – Структура медичного туризму України на 2018 рік.

Трускавець є одним із найвідоміших бальнеологічних курортів України, що має великий потенціал для розвитку медичного туризму завдяки своїм природним лікувальним ресурсам та розвиненій інфраструктурі. (Рис. 2.11)

Рисунок 2.11. – Курорт Трускавець.

Основними напрямками розвитку медичного туризму у Трускавці є:

- *санаторно-курортне лікування*. Трускавець відомий своїми мінеральними водами, зокрема водою "Нафтуся", яка має унікальні

лікувальні властивості. Санаторії та медичні центри пропонують комплексне лікування захворювань органів травлення, печінки та жовчовивідних шляхів, нирок та сечовивідних шляхів, обміну речовин (цукровий діабет та ожиріння);

- *реабілітація*. Трускавець стає важливим центром реабілітації військових та постраждалих від бойових дій завдяки своїм медичним центрам і санаторіям, таким як Військовий санаторій "Трускавецький". Ці заклади надають комплексні програми фізичної та психологічної реабілітації, що включають фізіотерапію, лікувальну фізкультуру та психологічну підтримку;
- *кардіологічні та кардіохірургічні послуги*. Деякі медичні центри в Трускавці спеціалізуються на кардіології, пропонуючи сучасні методи діагностики та лікування серцево-судинних захворювань;
- *стоматологія*. Трускавець також розвиває напрям стоматологічного туризму, пропонуючи високоякісні послуги за доступними цінами. Багато стоматологічних клінік мають сучасне обладнання та кваліфікований персонал;
- *пластична хірургія та естетична медицина*. Клініки пластичної хірургії та естетичної медицини пропонують широкий спектр послуг, включаючи пластичні операції (ринопластика, мамопластика), лазерні процедури, ін'єкції ботоксу та філерів;
- *міжнародна співпраця та промоція*. Активна промоція медичних послуг Трускавця на міжнародному рівні сприяє зростанню кількості іноземних пацієнтів. Співпраця з міжнародними медичними організаціями допомагає впроваджувати передові методики лікування та підвищувати якість послуг;
- *інфраструктура та сервіс*. Санаторії та клініки Трускавця пропонують високий рівень комфорту та обслуговування, включаючи англomовний персонал, що забезпечує зручність для іноземних пацієнтів.

Найвідомішими об'єктами медичного туризму у Трускавці є: санаторій «Карпати», «Ріксос-Прикарпаття», «Міротель», санаторій «Шахтар», санаторій «Весна», санаторій «Перлина Прикарпаття» «Військовий» санаторій та інші. (Рис. 2.12).

Рисунок 2.12. – Санаторії міста Трускавця.

Загалом, Трускавець має великий потенціал для розвитку медичного туризму завдяки своїм природним ресурсам, сучасній медичній інфраструктурі та високій якості медичних послуг. Подальший розвиток цього напрямку сприятиме залученню більшої кількості іноземних пацієнтів та підвищенню міжнародного іміджу України як центру медичного туризму.

Медичний туризм в Україні має великий потенціал для подальшого розвитку завдяки поєднанню високої якості медичних послуг, доступних цін, сучасної інфраструктури та кваліфікованих фахівців. Активна промоція на міжнародному рівні, інвестиції в інфраструктуру та міжнародна співпраця сприятимуть зростанню цього перспективного сектору, роблячи Україну привабливим напрямом для медичних туристів з усього світу.

ВИСНОВКИ

Розвиток медичного туризму є важливим та перспективним напрямом глобальної економіки, який активно розвивається у багатьох країнах світу, включаючи Україну. Аналіз розвитку медичного туризму на світовому рівні показав, що ключовими факторами успіху є висока якість медичних послуг, доступні ціни, сучасна медична інфраструктура та кваліфіковані фахівці.

Розглядаючи медичний туризм у світовому контексті, розуміємо, що неабияке значення тут має глобальна привабливість країн. Тобто, такі країни як Німеччина, Австрія, Туреччина, Ізраїль відомі на весь світ через високу якість наданих медичних послуг та помірну їх вартість. Відповідно, вони є популярними серед медичних туристів. Інноваційні технології також відіграють чималу роль при виборі країни для здійснення медичного туризму. Впровадження новітніх медичних технологій та методик лікування сприяє підвищенню якості медичних послуг і привабливості країн як центрів медичного туризму. І звичайно

ж промоція та маркетинг тут також важливі. Ефективна промоція медичних послуг на міжнародному рівні є ключовим чинником залучення медичних туристів.

Розглядаючи медичний туризм в контексті України можемо стверджувати, що саме Україна має великий потенціал для розвитку медичного туризму, завдяки поєднанню високоякісних медичних послуг та доступних цін. Основними напрямками медичного туризму в Україні є стоматологія, кардіологія, репродуктивна медицина, ортопедія, та пластична хірургія. Щороку в нас збільшуються інвестиції у медичну інфраструктуру, відбувається будівництво нових клінік та модернізація існуючих закладів, що також сприяє підвищенню привабливості України як напрямку медичного туризму. Високий рівень підготовки українських медичних фахівців, багато з яких мають міжнародний досвід, є вагомим чинником для залучення іноземних пацієнтів. Не менш важливим є і співпраця з міжнародними медичними організаціями та участь у глобальних медичних проектах допомагає впроваджувати передові практики та підвищувати якість медичних послуг.

Щодо перспектив у розвитку медичного туризму в Україні, то основними аспектами тут є:

- *зростання ринку*. Очікується, що ринок медичного туризму в Україні буде продовжувати зростати завдяки підвищенню якості медичних послуг та активній промоції на міжнародному рівні;
- *інноваційні технології*. Впровадження новітніх технологій та інновацій у сфері медицини сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських медичних закладів;
- *державна підтримка*. Розробка та реалізація державних програм підтримки медичного туризму сприятиме розвитку цього сектору та залученню іноземних пацієнтів.

Отже, розвиток медичного туризму в Україні має великі перспективи завдяки високій якості медичних послуг, доступним цінам, сучасній інфраструктурі та кваліфікованим фахівцям. Комплексний підхід, що включає

інвестиції, міжнародну співпрацю та ефективну промоцію, сприятиме подальшому зростанню цього перспективного напрямку, роблячи Україну привабливим напрямком для медичних туристів з усього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баєв В.В. Економічні передумови розвитку медичного туризму в Україні. Наукові праці МАУП. Київ. 2014. Вип. 43(4). С. 163-167.
2. Баєв В.В. Характеристика структурних елементів ринку медичного туризму. Ефективна економіка. Київ. 2015. №3.
3. Вахович І.М., Малімон В.В. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму в розвинених країнах світу. Фінансовий простір. 2012. №3(7). с.38-46.https://tourlib.net/statti_ukr/vahovych.htm.
4. Гнедик Є.С. Засоби регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму. Підприємництво, господарство та право. 2019. № 3. С. 80-86.
5. Гнедик Є.С. Медичний туризм як вид господарської діяльності: проблеми нормативно-правового визначення. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Том 2. С. 18 – 22.

6. Гунченко О.О. Географія медичного туризму в країнах Європи. Географія та туризм. 2014. Вип. 30. С. 110 – 121.
7. Деміхов О., Дегтярова І., Деміхова Н. Актуальні аспекти формування політики громадського здоров'я на прикладі України, *Bangladesh Journal of Medical Science*, vol. 19 (3), стор 358-36. DOI: 10.3329/bjms.v19i3.45850, 2020.
8. Діденко К.Д., Жученко В.Г. Медичний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Випуск 14. частина 4. С. 101 – 105
9. Казакова Н.А., Марушева А.А., Прав Ю.Г., Гулаг А.О. Напрями розвитку медичного туризму в Україні та його вплив на економіку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 63. С. 5-22.
10. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.
11. Малімон В. С. Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні: дис. ... канд. іст. наук: 08.00.05. Луцьк. 2013. 20 с.
12. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм. Теорія і практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018, 96 с.
13. Михайліченко Г.І. Розвиток туристичного продукту лікувально-оздоровчого та медичного туризму України. 2020. №2. С. 3-10 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/4.pdf
14. Михайлюк О.Л., Сухіна Л.В. Перспективи розвитку медичного туризму в Одеському регіоні. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6940/1/Перспективи%20розвитку%20медичного%20туризму%20в%20Одеському%20регіоні.pdf>
15. План дій з розвитку оздоровчого туризму 2014, 18 с.
16. Пономарьова Г.В. Медичний туризм: сучасні світові напрями, прогнози розвитку в Україні. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. 2021. №104. – С.168 – URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2020/24_104.pdf#page=166

17. Поворозний М.Ю. Медичні послуги у системі глобальних економічних трансформацій: дис. ... канд. філософ. наук: Київ. 2019. 198 с.
18. Романова А. Аналіз становлення і розвитку медичного туризму в Україні у контексті світового економічного простору. Проблеми та перспективи економіки та управління . 2017. №1. С.66-70.
19. Українська асоціація міжнародного туризму. Ukrainian Association of Medical Tourism. URL: <http://www.uamt.org.ua>
20. Шепелюк С.І. Особливості становлення та розвитку туристичної індустрії в Україні. Вісник ДІТБ. 2013. №17. С. 262 – 268
21. Холявка В.З., Лешко Х.С., Мочульська О.М., Кухтій А.О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. Тернопіль. 2019. №1. С. 27-28.
22. Alleman, B., Luger, T., Reisinger, H., Martin, R., Horowitz, M., Cram, P. Medical Tourism Services Available to Residents of the United States, *Journal of General Internal Medicine*, 26(5), pp. 492-497 DOI:10.1007/s11606-010-1582-8, 2010.
23. A global look at public perceptions of health problems, priorities and donors: the Kaiser/Pew global health survey. Kaiser Family Foundation. 2007. URL: <https://www.kff.org/global-health-policy/poll-finding/a-global-look-at-publicperceptions-of/>
24. Carrera P.M., Bridges J.F. Globalization and healthcare: Understanding health and medical tourism. *Expert Rev Pharm. Outcomes Res.* 2006;**6**:447–454. doi: 10.1586/14737167.6.4.447.
25. Connell J. Medical tourism: Sea, sun, sand and surgery. *Tour. Manag.* 2006;**27**:1093–1100. doi: 10.1016/j.tourman.2005.11.005.
26. Euro Health Consumer Index 2018. Health Consume Powerhouse (HCP). 2018. 66 p. URL: <https://healthpowerhouse.com>
27. Institute for Tourism, 2014, 18, Figure 3.1.2.

28. Kelley E. Medical Tourism. World Health Organization. WHO Patient Safety Programme. 2013.

29. Lipianin-Zontek, E., Szewczyk, I. Adaptation of business hotels to the needs of disabled tourists in Poland, Problems and Perspectives in Management, Volume 17, Issue 4, pp. 392-403, 2019

30. Medical Tourism Index: [Электронный ресурс] – Доступ до ресурсу <https://www.medicaltourismindex>.

31. Mura, L., Ključnikov, A. Small businesses in rural tourism and agro tourism: Study from Slovakia. Economics and Sociology, 11(3), pp. 286-300, 2018

32. Percivil M Carrera, John FP Bridges. Globalization and healthcare: understanding health and medical tourism. Volume 6, 2006 - Issue 4. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1586/14737167.6.4.447?src=recsys&journalCode=ierp20>

33. Simpson L. The History, Evolution and Future of Medical Tourism. Traveling to Achieve Wellness Is as Old as the Civilization Itself. 2017. [(accessed on 1 October 2021)]

34. Woźniak-Holecka J., Romaniuk P., Holecki T., Frączkiewicz-Wronka A., Jaruga S. Health Promotion Development in the Spa Treatment. Perspectives for the European Countries Learned from Poland's Experiences. *Front. Pharmacol.* 2017;**8**:29. doi: 10.3389/fphar.2017.00029.

35. UNWTO (2019), International Tourism Highlights, 2019 Edition. 2020. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>